

Robert Krasowski

Sport szkolny na Sądecczyźnie w latach 1945 –1989

Streszczenie

Celem dysertacji jest odtworzenie dziejów sportu szkolnego na terenie Sądecczyzny w latach 1945–1989. Przyjęte ramy terytorialne i cezury czasowe założonego tematu pracy wydają się być zasadne. W latach 1945–1975 za obszar Sądecczyzny przyjęto granice administracyjne istniejącego wówczas powiatu nowosądeckiego. W 1975 roku, w wyniku przeprowadzonej w Polsce reformy administracyjnej, powstało województwo nowosądeckie, które w efekcie kolejnej reformy w 1999 roku, zostało włączone do województwa małopolskiego.

Na całościowy obraz sportu szkolnego Sądecczyzny składa się kilka ważniejszych zagadnień poddanych badaniom. Należało do nich:

1. Ukazanie podstaw rozwoju sportu szkolnego na terenie Sądecczyzny w latach 1945–1989,
2. Zaprezentowanie działalności organizacji młodzieżowych w dziedzinie sportu szkolnego,
3. Omówienie funkcjonowania Zrzeszenia Sportowego Szkolnictwa Zawodowego „Zryw” w Polsce i na Sądecczyźnie w latach 1953–1957,
4. Przedstawienie sportu w działalności Szkolnego Związku Sportowego na Sądecczyźnie w latach 1957–1989,
5. Opis udziału reprezentantów SZS z Sądecczyzny w rywalizacji sportowej na arenach regionalnych i ogólnopolskich w latach 1945–1989.

Tradycje sportu szkolnego na Sądecczyźnie sięgają przełomu XIX i XX wieku i są ściśle związane z działalnością Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”, które jako pierwsze na Ziemi Sądeckiej powstało w 1887 roku w Nowym Sączu. Działalność „Sokoła” przyczyniła się do powstania w 1909 roku pierwszego na Sądecczyźnie klubu sportowego „Grunwald-Czerwoni”, rekrutującego swych członków spośród młodzieży gimnazjalnej z Nowego Sącza.

Dalszy rozwój sportu szkolnego przypada na okres dwudziestolecia międzywojennego m.in. w 1928 roku w Nowym Sączu zostało założone Szkolne Koło Sportowe przy II Gimnazjum, a w 1935 roku powstał pierwszy Międzyszkolny Klub Sportowy „Beskid”.

Po II wojnie światowej początkowo kontynuowano działalność sportową z okresu przedwojennego. Na Sądecczyźnie reaktywowano MKS „Beskid” Nowy Sącz. Wkrótce

władze partyjno-państwowe zajęły się kształtowaniem nowego, radzieckiego wzorca kultury fizycznej w PRL. Służyły temu liczne organizacje młodzieżowe, także te z doświadczeniami okresu międzywojennego, wkraczające na teren kultury fizycznej. Przymusowe zjednoczenie ruchu młodzieżowego w 1948 roku było konsekwencją czystki jaką prowadziła PPR, później także PZPR. Mimo wszystko młodzieżowe organizacje przyczyniły się do rozwoju sportu szkolnego w Polsce, jak i na Sądecczyźnie, gdzie brylowało przede wszystkim ZHP oraz LZS ogniskujące sport wiejski.

Likwidacja z trudem wskrzeszonych struktur MKS „Beskid” Nowy Sącz w 1948 roku wpisana była w ówczesną politykę państwa, która proponowała nowe lub odświeżone formy sportu szkolnego w postaci tworzenia m.in. systemu zdobywania odznak BSPO i SPO oraz Szkolnych Kół Sportowych. SKS przyczyniły się do popularyzacji wielu dyscyplin sportowych, lecz początkowo nie mogły liczyć na wsparcie władzy centralnej. Struktury te utworzono w 1953 roku na potrzeby szkolnictwa zawodowego, powołując do życia Zrzeszenie Sportowe Szkolnictwa Zawodowego „Zryw”, które na Ziemi Sądeckiej rozwijało się przede wszystkim w Nowym Sączu i Krynicy. Włączenie sportu wyczynowego do zadań organizacji nie sprawdziło się, zwłaszcza, że Zrzeszenie nie dysponowało odpowiednim budżetem, a nade wszystko kadrą szkoleniową. Pomimo tych trudności doświadczenia „Zrywu” procentowały powołaniem Szkolnego Związku Sportowego w 1957 roku, który utworzono już z myślą o całym szkolnictwie. Na Ziemi Sądeckiej reaktywowano ponownie MKS „Beskid”, powołano MKS „Krynica”, które odnosiły szereg sukcesów w rywalizacji okręgowej, a także ogólnopolskiej. Wyróżniali się głównie saneczkarze kryniccy i siatkarki powstałego z „Beskidu” MKS „Nawojka”. Dużą przeszkodą w rozwoju sportu szkolnego na Ziemi Sądeckiej była niewystarczająca infrastruktura sportowa.

Wspomniane trudności w kompleksowym rozwoju sportu szkolnego nie zniechęciły szkoleniowców Ziemi Sądeckiej, zwłaszcza w kręgu MKS „Beskid”, którzy w dalszym ciągu realizowali cele sportowe. Pomoc w ich urzeczywistnieniu oferowały powiatowe, administracyjne struktury kultury fizycznej, RG LZS oraz powołane przez Zarząd Okręgu w Krakowie Zarządy Miejskie i Zarządy Powiatowe Szkolnego Związku Sportowego. Ich koordynacyjna i organizacyjna rola przyczyniła się m.in. do utworzenia lig okręgowych rozgrywek zespołowych w Nowym Sączu.

W połowie lat 70. XX wieku w wyniku rozwoju gospodarczego Sądecczyzny, będącego następstwem „Eksperymentu sądeckiego” powołano województwo nowosądeckie, którego centralnym ośrodkiem był Nowy Sącz. W ślad za zmianami administracyjnymi utworzono w Nowym Sączu Zarząd Oddziału Wojewódzkiego Szkolnego Związku

Sportowego, który kierował, organizował i koordynował wszelkie sportowe poczynania młodzieży Ziemi Sądeckiej. Jego działalność ukształtowała rozwój sportu szkolnego w tych ośrodkach, które dotychczas były mało aktywne. Powołano do życia rejonowe ośrodki sportowe w Grybowie, Krynicy, Muszynie, Nowym Sączu i Starym Sączu, nazywając je Międzyszkolnymi Ośrodkami Sportowymi. Pracę sportową z młodzieżą prowadzono również w MKS-ach, które rozwijały mało popularne dotąd dyscypliny sportowe na Sądeckczyźnie, takie jak: akrobatyka sportowa, tenis stołowy czy tenis ziemny.

Największą zasługą ZOW SZS w Nowym Sączu było ukierunkowanie rozwoju dyscyplin sportowych w tych placówkach szkolnych, które wykorzystywały naturalne warunki terenu do ich uprawiania, a także nawiązywały do wcześniejszych tradycji sportowych. Powołano m.in. silne sportowo ośrodki narciarstwa klasycznego w Szkole Podstawowej: w Piątkowej, Ptaszkowej i Rytrze, postawiono na rozwój narciarstwa alpejskiego w Kosarzyskach-Suchej Dolinie i Krynicy, wreszcie powołano zaplecze dla sekcji lekkoatletycznej MKS „Beskid” – przekształcając SP nr 15 w Nowym Sączu w Szkołę Sportów Letnich.

Wszystkie te poczynania władz ZOW SZS i Wydziału Kultury Fizycznej i Turystyki Urzędu Wojewódzkiego w Nowym Sączu przyczyniły się do rozwoju rywalizacji sportowej w regionie i na arenie ogólnopolskiej. W okresie funkcjonowania powiatu nowosądeckiego do 1975 roku najbardziej spektakularne sukcesy odnosili zawodnicy wspomnianej sekcji saneczkowej MKS „Krynica”, którzy wygrywali liczne zawody docierając nawet do czwartego miejsca w mistrzostwach świata dwójek w 1958 roku. Zdecydowanie najwięcej osiągnięć młodzieży szkolnej w rywalizacji sportowej należy odnotować w latach 70 i 80 XX wieku. Zwłaszcza młodzi zawodnicy sekcji saneczkowej „Dunajca” osiągnęli najwyższy poziom sportowy, wygrywając szereg zawodów okręgowych, Ogólnopolskich Zimowych Igrzysk Olimpijskich, Ogólnopolskich Spartakiad Młodzieży i mistrzostw Polski. Dobrze rozwijała się współpraca ZOW SZS z klubami nowosądeckimi w zakresie rozwoju sportu młodzieży szkolnej. Kajakarze górscy „Dunajca” odgrywali znaczącą rolę w rywalizacji ogólnopolskiej, uczestniczyli w międzynarodowych zmaganiach sportowych, których kulminacją były Igrzyska Olimpijskie w 1972 roku w Monachium. Przez kolejną dekadę sport kajakowy stanowił powód do dumy miejscowych trenerów i działaczy, którzy do jego uprawiania rekrutowali młodzież z nowosądeckich szkół średnich.

Szkolenie lekkoatletyczne w ogniwach Szkolnego Związku Sportowego na Sądeckczyźnie było prowadzone metodycznie z wykorzystaniem potencjału ówczesnej bazy. Była ona niezwykle skromna, dlatego trenerzy i instruktorzy Związku ukierunkowali pracę

z młodzieżą na konkurencje biegowe, które zwłaszcza od drugiej połowy lat 70. XX wieku, stały się wizytówką działalności lekkoatletycznej MKS „Beskid”. Biegacze Klubu odnosili sukcesy pod opieką trenera Adama Szczepanika startując głównie w biegach średnich i przełajowych. Wygrywali zdecydowanie rywalizację wojewódzką zdobywając także wiele medali mistrzostw Polski juniorów i Ogólnopolskich Spartakiad Młodzieży.

Na początek lat 70. XX wieku przypada rozkwit sportów narciarskich w regionie, które młodzież uprawiała w wielu mniejszych ośrodków sportowych. Sukcesy LZS „Poprad” Rytko bazującego na miejscowej szkole trwały ponad dekadę. Młodzi sportowcy ryterscy bardzo dobrze spisywali się w rywalizacji o Puchar redakcji „Sport” Katowice oraz w Ogólnopolskich Zimowych Igrzyskach Młodzieży Szkolnej. Ich dorobek powiększyli narciarze klasyczni LZS „Jedność” Nowy Sącz, którzy od 1983 roku deklasowali rywali na arenach lokalnych jak i ogólnopolskich. Rozwój infrastruktury sportowej, m.in. oddanie do użytku pierwszego na Sądecczyźnie wyciągu narciarskiego w Suchej Dolnej w 1972 roku, doprowadził do rozwoju regionalnej rywalizacji w narciarstwie alpejskim, którego głównymi ośrodkami były Koszarzyska, Krynica i Nowy Sącz. Sekcja narciarstwa alpejskiego „Jaworzyny” Krynica na początku lat 80. XX wieku zdobywała tytuły mistrzowskie w rywalizacji ogólnopolskiej SZS.

Rozwój szkolnej piłki ręcznej na Sądecczyźnie jest w dużej mierze zasługą struktur Szkolnego Związku Sportowego, który właściwie ocenił możliwości bazy i zaangażowanie społeczne trenerów. Spektakularne sukcesy młodych zawodniczek MKS „Beskid” od końca lat 70. XX wieku były kontynuacją siatkarskich dokonań „Nawojki” z lat 60. XX wieku i stanowiły najważniejsze akcenty w ogólnopolskiej rywalizacji w zespołowych grach sportowych.

Osiągnięcia sportowe młodzieży szkolnej Sądecczyzny od chwili powołania województwa nowosądeckiego i ZOW SZS w Nowym Sączu były coraz bardziej okazałe. Obie te instytucje znacząco przyczyniły się do podniesienia poziomu sportu szkolnego, wypełniając luki, jakie zastały w 1975 roku. Ogromny wpływ na sport szkolny miała oczywiście PZPR, która opiniowała wiele projektów i programów oraz nadawała kierunek jego rozwojowi. Nawet załamanie gospodarcze kraju, a tym samym finansowania sportu szkolnego w połowie lat 80. XX wieku nie przysłoniły pozytywnej oceny działalności ZOW SZS na Ziemi Sądeckiej.

Reasumując należy stwierdzić, że w latach 1945–1989 na Ziemi Sądeckiej zaznaczył się stały i systematyczny rozwój sportu szkolnego.